

Hedy Lamarr, Wifiazen hazia erein zuen zine izarra

VIENA, 1914KO AZAROAREN 14A. Hedwig Eva Maria Kiesler jaio zen familia judu batean. 16 urterekin ingeniari itza ikasten hasi zen, baina hiru urte geroago, 1933an, antzerki munduan sartu zen, Max Reinhardt zuzendariaren ikasle. 1937an egin zuen lehen filma: Gustav Machatý txekiarraren *Ecstasy*. Film komertzial batean emakume bat biluzik agertzen zen lehen aldian zen, eta gainera, beste eszena batean, aktore gazteak orgasmo bat antzeztu zuen lehen planoan.

Fritz Mandl armagintza magnateak filma ikusi eta aktorearekin ezkontzea erabaki zuen. Ezkontza gurasoekin hitzartu zuen, Kieslerren iritzia aintzat hartu gabe. Bera ere judu jatorrikoa izan arren, Mandlek armak saltzen zizkien Italiako faxistei eta Alemaniako naziei. Gainera Hitlerren eta, bereziki, Mussoliniren lagun pertsonala omen zen. Mandlen ondoan bizitakoak esklabotza urteak izan ziren. Senarra *Ecstasy*-ren kopia guztiak suntsitzen saiatu zen, aktore karrera uztera behartu zuen eta ez zion etxetik irtezen uzten berarekin batera ez bazen. Kieslerrek ingeniari itza ikasketei berriro heltzeko baliatu zuen itxialdia, eta senarraren bezero eta hornitzaileei adi-adi entzunda, asko ikasi zuen garaiko arma-teknologiari buruz.

1937an Parisera joan zen senarrarengandik ihesi, eta Londresera ondoren. Han Louis B. Mayer, Metro Goldwyn Mayer estudioetako burua ezagutu zuen. Bitxiak saldu eta Mayerren ontzi berean zeharkatu zuen atlantikoa. Lehorreratzeko, zazpi urteko kontratua zeukan, baita izen berria ere: Hedy Lamarr.

30 filmetan lan egin zuen guztira, King Vidorrekin, Cecil B. DeMillerekin, Jacques Torneurrekin... eta proiektu handiei ere uko egin zien; ziur Ingrid Bergmanek bihotzez eskertu ziola *Casablanca* (1942) eta *Gaslight* (1944) filmetako rol protagonista errefusatu izana.

Kontua da Bigarren Mundu Gerraren urteak zirela eta, bere erlijioak eta senar ohiaren alboan ikusitakoak bul-

GETTY

Hedy Lamarr (1914-2000) aktore eta telekomunikazio ingeniariak esan zuen: "Edozein neskak izan dezake glamourra. Geldirik geratu eta inozo itxurak egin besterik ez du". Berak glamourra nahi beste zeukan, baina geldia eta inozoa ez zen, inolaz ere.

tzatuta, aliatuen aldeko lanari ekin ziola. *Casablanca* estreinatu zen urte berean, Hedy Lamarrek komunikazio sistema sekretua diseinatu eta patentatu zuen George Antheil konpositorearen laguntzaz. Frekuentzien konmutazioan oinarritutako asmakizunari esker, torpedoak irrati bidez gidatu zitezkeen, etsaiek antzeman gabe.

Goizegi zen; asmakizuna ezingo zen aplikatu sistema elektronikoen sistema mekaniko zaharrak ordezkatu arte. Hala, lehen aldiz 1962an erabili zen Lamarren sistema, Kubako misilen krisialdian. Vietnamgo Gerran ere erabili zuten, baina 1980ko hamarkadatik aurrera eta ingeniari itza zibilaren alorrean atera zioten benetako zukua ideari. Teknologia digitala hedatu ahala, frekuentzien konmutazioak Wifi datu komunikazioa ezartzea ahalbidetu zuen. Eta bluetooth estandarra. Eta GPS sistema...

Ikusmina dutenek jakin bezate Fritz Mandlek ez zuela lortu *Ecstasy* filmaren kopia guztiak ezerezte eta Hedy Lamarren biluztea eta orgasmoa interneten ikusteko aukera dagoela, besteak beste, berak 1942an asmatutako teknologiari esker. ■

Arrastoak

Vatikanoaren jatorri paganoa

GERORA Erroma izango zen hiri zaharraren inguruko muinoetako bat etruskoek erabili zuten, beste inork baino lehenago, hilerri gisa, K.a. VI. mende inguruan. Hildakoak hirietako harresietatik kanpo ehorzteko ohitura zuten, eta haien nekropolia Vatikanoko muinoduneko jainkosak gordetzen omen zuen.

Mende batzuk geroago muinoaren hegian zirko bat eraiki zuten eta, kondairaren arabera, hantxe exekutatu zuten San Pedro. Horregatik, Konstantinok, Erromako lehen enperadore katolikoak, santutegi bat eraikiarazi zuen muinoaren oinean. Ordurako Muino Vatikanoa esaten zioten.

Eta haibat mende gehiago joan ziren aita santuaren jauregia eta San Pedroren omenezko basilika berria hantxe eraiki arte. Horrenbestez, eliza katolikoaren egoitza nagusiak jainkosa pagano baten izena du. ■

JIM REID

San Pedro basilikaren kupula, Vatikanoko muinoaren buru. Vatikanoa Eliza Katolikoaren sinboloa eta bihotza da, baina jainkosa pagano baten izena du.